

כי מציון – פרשת ויקרא

הרב יהודא ליאון אשכנזי (מניטו)

מבון מניטו

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנגי, ואיתי קולין (ה"ע – הערת העורכים)

קִרְבָּן לַה'

אָדָם פִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קִרְבָּן לַה'... (ויקרא א, ב)

הקובע את הכללים של עבודת ה' הייחודית לתורת משה, היה חשוב להזכיר את העיקרון המוחלט של המונותאיזם העברי: יש להפנות את העבודה רק לה' האחד (שם הויה), המגלה את שמו כְּרַב לאיחוד הערכים.

אלוהי אבותינו

בעניין זה, נכון לציין שאין היתר להזכיר את משה בתפילות.⁸ אפילו במחיר של כפיות טובה, מסורת ישראל איננה מאפשרת כלל לציין את שמו של משה רבנו בעבודה הייחודית לתורה שהוא היה המתווך להתגלותה. איננו פונים בתפילותינו ל'אלוהי משה', כי אם לאלוהי אבותינו, מקימי האומה העברית: אברהם, יצחק ויעקב. לא מדובר במנהיג מופתי 'אידיאלי' שתלמידיו-שהפכו-למאמיניו הקנו לו מעמד של אליל. מדובר במי שהתגלה לצאצאיהם של מייסדי האומה, אשר משה היה רבם. משום כך, ההתייחסות לאבותיהם של ישראל עולה על זו של רבם של ישראל, ובכך נמנעת הסכנה של הפיכת 'המתווך' משה לאלוהות. יתר על כן, אפילו בהגדה של פסח המספרת את סיפור יציאת מצרים – האירוע המכונן של אמונת ישראל ושל קורותיו כקולקטיב – אין כל רמז למשה. הדבר עולה בקנה אחד עם ענוותנותו של משה המוזכרת בתורה לשבח: "וַיְהִי מִשָּׁה עֶנְוּ מְאֹד מִפְּלִי הָאֱדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (במדבר יב, ג).

דברים אלה מתקשרים לדרשה מפורסמת של חז"ל על המילה הראשונה של הפסוק "וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מִשָּׁה" (ויקרא א, א). המסורה כותבת את האל"ף שבסוף המילה וַיִּקְרָא באות קטנה (אל"ף זעירא). זהו ביטוי נוסף לצניעותו של משה, שהיה מעדיף לכתוב את המילה וַיִּקְרָא, המשמשת בתורה לתיאור התפרצות עיוורת של הנבואה אצל נביאי אומות העולם. ואמנם, האל"ף נכתבה בכל זאת, אך בגודל קטן מאוד.

המילים קִרְבָּן וְהִקְרַבָּה קיבלו בשפות רבות, ואף בעברית של ימינו, משמעות של ויתור (על דבר כלשהו), עם נימה של חֶסֶד. אך המשמעות הבסיסית של המילים הללו בעברית היא קודם כל 'התקרבות אֶל', וברוח זו מציין רש"י שהקרבנות המוזכרים בפרשה הם קורבנות נדבה.¹

כמו כן, המשמעות המקובלת של המילים קִרְבָּן לַה' היא שהקורבן הוא לה' לבדו. דבר זה עולה קודם כל מסדר המילים בפסוק: המילה קורבן קודמת למילה לה'.² אך גם טעמי המקרא מחזקים קריאה זו: המילה קִרְבָּן מסומנת ב'טעם מפסיק', המפריד אותה מהמילה לַה' ("קִרְבָּן לַה'").³ לפי זה, משמעות הפסוק היא: 'כאשר אדם מתוכם ירצה להקריב קרבן – שיהיה זה לה'.

לכאורה, יש מקום לתמוה על הדיוק הזה.⁴ אלא שהדבר מתבקש, מאחר שמשחר ההיסטוריה האנושית עבודת הקורבנות הייתה מופנית לכוחות הטבע, שהפכו לאלוהויות בתרבויות הפגאניות של העולם העתיק. נדרש מאמץ רוחני ממושך מאוד עד שהאנושות עברה מעידן הפולחן האלילי אל הידיעה הוודאית שהפולחן – שהוא נטייה טבעית לאדם – צריך להיות מופנה לה' בלבד.

ולמרות הכל, הקריאה "לה' לבדו!" עדיין אקטואלית לגמרי, לאור ריבוי הפולחנים האליליים המחופשים ל'אידיאליים', הקיימים בתרבויות של היום. לא פעם, חילון המושגים⁵ מסתיר את החוט המקשר בין האידיאל לפסל האלילי.⁶ מכל מקום, ברור שהאסונות הגדולים המביאים לאובדן של חברות אנושיות הם תוצאה של בחירה רוחנית אלילית הנותנת עדיפות רק לאחד מהערכים הפונים למצפון האנושי, והופכת אותו לערך מוחלט, במקום לכוון לאיחוד שמו של ה'.⁷ לכך בדיוק רומז הפסוק: "וַיִּבַח לְאֱלֹהִים יְהוָה בְּלִילֵי לְבָבוֹ" (שמות כב, יט). רבים הם הפולחנים האליליים החלקיים האלה בחברות האנושיות היום, והחברה היהודית עצמה אינה חסינה מפני פיתוייהם. לכן, מיד עם תחילת ספר ויקרא,

⁶ המילה **אידיאל** והמילה **פסל** באות מאותו שורש ביוונית (Εἶδωλον), שמשמעותו הבסיסית היא 'צורה' (ה"ע).

⁷ לאחד את שמו של ה' פירושו ובראשונה לאחד את גילוי מידותיו במציאות. לעומת זאת, האידיאולוגיות למיניהן בוחרות לרומם ערך אחד על חשבון הערכים האחרים (ה"ע).

⁸ מאחר שבימינו (מאז חורבן הבית) התפילות באות במקום הקרבת קורבן, טבעי הוא שאותם הכללים תופסים בתפילות, שעליהן להיות לה' לבדו (ה"ע).

⁹ "וַיִּקְרָא" מלשון **מְקָרָה**: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל בְּלָעָם" (במדבר כג, ד). זה ביטוי לענוותנותו הקיצונית של משה רבנו.

¹ כלומר, שהקרבנות הללו באים מרצון טוב, ואינם מלווים בתחושת ויתור או חסר (ה"ע).

² "רבי שמעון אומר: מניין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' תודה, לה' שלמים? תלמוד לומר: קִרְבָּן לַה'" (נדרים י, א-ב).

³ המילה קִרְבָּן מופיעה בטעם 'מפסיק טרחה' (לפי מסורת הספרדים), או 'טיפחא' (לפי מסורת האשכנזים): "קִרְבָּן לַה'".

⁴ כי הרי ברור שהקרבן צריך להיות לה', ולא למישהו אחר (ה"ע).

⁵ מושגים רבים שהיו קשורים לדמויות אליליות (כגון: צדק, אהבה, גורל, חכמה, מזל, שם טוב וכדומה) עברו בעידן המודרני תהליך של חילון שניתק אותם, לכאורה, משורשם הפגאני. אך למעשה דבק בהם היסוד האלילי, בכך שסוגדים לאידיאלים הללו לחור, וכך מנתקים כוח אחד ממכלול המידות והופכים אותו לאליל.